

Lausuntopyyntö Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän alustavasta toiminta- ja taloussuunnitelmasta vuosille 2022-2024

214/02.02.00.00/2021 [Toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2022-2024]

Hallitus § 65

Esittelijä Toimitusjohtaja Mika Nykänen
Valmistelijat Osastonjohtaja Ilmari Mäkinen, p. 050 364 8772 ja
talouspäällikkö Maarit Hauskamaa, p. 040 721 7546

HSL:n perussopimuksen 23 §:n mukaan kuntayhtymällä on oltava taloussuunnitelma, joka ajoittuu kolmelle seuraavalle vuodelle. Taloussuunnitelma tarkistetaan vuosittain. Hallitus laatii ehdotuksen taloussuunnitelmaksi. Hallituksen laatimasta ehdotuksesta on pyydettävä jäsenkuntien lausunnot, jotka liitetään yhtymäkokoukselle annettavaan talousarvioehdotukseen. Alustava taloussuunnitelma ja talousarvio on toimitettava jäsenkunnille lausuntoja varten viimeistään 15. kesäkuuta. Taloussuunnitelman tulee sisältää mm. strategiasuunnitelman sekä tariffien ja palveluverkon muutoksia koskevat suunnitelmat.

HSL:n strategia on lähtökohtana valmisteltaessa toiminta- ja taloussuunnitelmaa. Strategia ohjaa HSL:n toimintaa, kehittämistä ja tavoitteiden laadintaa. HSL:n perussopimuksen mukaan yhtymäkokous hyväksyy hallituskausittain toiminnan kehittämistä ohjaavan strategian. Nykyinen strategiakausi on vuoden 2021 kuntavaalien myötä päättymässä. HSL:n uusi hallitus nimetään alkusyksystä ja uusi strategia laaditaan vuoden 2021 aikana.

Alustavan toiminta- ja taloussuunnitelman perusteena ovat:

- HSL:n strategia 2018-2021;
- voimassa oleva toiminta- ja taloussuunnitelma 2021-2023;
- hyväksytyt liikennöintisuunnitelma 2021-2022 ja pidemmän aikavälin suunnitelmat; sekä
- vuoden 2020 tilinpäätöstiedot ja saatavissa olevat toteuma- ja ennustetiedot vuodelta 2021.

Taloussuunnitelma vuosille 2023-2024 on laadittu aiempien vuosien tapaan talousarviovuoden (2022) kustannustasoon.

Jäsenkuntia pyydetään ottamaan lausunnoissaan kantaa erityisesti seuraaviin kysymyksiin:

1. Strategiasuunnitelma

- *Näkemyks seudun keskeisistä, HSL:n toimintaan liittyvistä haasteista sekä muu evästys HSL:n strategiatyöhön*
- *HSL:n tuleva rooli muuttuvassa toimintaympäristössä, erityisesti mahdolliset painopisteen muutokset*

2. Taloussuunnitelma

- *HSL:n kestävä talous ja joukkoliikenteen rahoituksen yhtälö*
- *Kuntaosuuksien hyväksyttävä taso suhteessa lipputuloihin sekä kuntakohtaisen alijäämän kattaminen (tai ylijäämän käyttö) TTS-kaudella*
- *Lipputulotavoitteet TTS-kaudella*

3. Toimintasuunnitelma

- *Keskeiset toiminnalliset tavoitteet ja toimenpiteet sekä mittarit*
- *Liikenteen palvelutaso ja palvelutason muutokset*

- *Näkemyks Helsingin seudun yhtenäisen kaupunkipyöräjärjestelmän kehittämisestä*

Perussopimuksen mukaan lausunto tulee antaa 31.8.2021 mennessä.

Keskeisiä linjauksia tulevien vuosien suunnittelussa ovat olleet joukkoliikenteen saaminen takaisin kasvu-uralle, joukkoliikenteen menestystarinan jatkumisen varmistaminen muuttuneessa tilanteessa sekä seudun paremman ja puhtaamman tulevaisuuden varmistaminen. Korona-aika on muuttanut ihmisten liikkumista ja se vaikuttaa myös HSL:n palveluihin ja tuotteisiin. Matkustajamäärät ja lipputulot on saatava liikkumisrajoitusten aiheuttaman romahduksen jälkeen nopeasti kasvuun. Pitkän aikavälin tavoitteemme ovat yhä myös tärkeitä ja ne edellyttävät laajaa yhteistyötä ja sitoutumista.

Keskeisiä TTS-kauden toiminnan strategisia tavoitteita ovat:

- joukkoliikenteen käyttö ja muu kestävä liikkuminen lisääntyvät,
- palvelumme vastaavat asiakkaidemme muuttuvaa liikkumista ja
- joukkoliikenteen rahoitus on kestäväällä pohjalla.

Strategisten tavoitteiden saavuttamista tukee toiminnan perustaminen tiedolla johtamiseen, yhteistyöhön ja korkeaan osaamiseen. Tavoitteista ja keskeisistä toimenpiteistä on kerrottu tarkemmin liitteenä olevassa alustavassa TTS-dokumentissa.

TALOUSSUUNNITELMA

HSL:n toiminnan ja talouden suunnittelu vallitsevassa koronapandemian tilanteessa on edelleen vaikeaa. Pandemian kesto ja sen vaikutus tulevaan kehitykseen on luonnollisesti merkittävin epävarmuustekijä, jonka vuoksi niin matkustajamäärien kuin lipputulokertymien ennustaminen on haasteellista.

Matkustajamäärien kehityksen osalta alustava toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2022-2024 sisältää neljä erilaista skenaariota kehityskulusta vuoteen 2024 saakka. Alustava toiminta- ja taloussuunnitelma perustuu skenaarioon, jossa matkustus vuonna 2022 on -25% vuoden 2019 tasosta. Vuonna 2023 matkustajamäärät ovat -14 % alle vuoden 2019 ja vuonna 2024 jäädään vielä -8 % vuoden 2019 tasosta. Skenaarioita tarkennetaan syksyllä 2021 ja silloin huomioidaan kesän aikana tapahtunut yleinen kehitys sekä matkustuksen palautuminen rokotusten ja rajoitusten purkamisen edetessä.

Traficommin toukokuussa 2021 myöntämään koronatukeen liittyy ehtoja, jotka rajoittavat merkittävästi HSL:n toimivaltaa palvelutason muutoksissa ja lippujen hinnoittelussa. Valtionavustusta voidaan periä takaisin, mikäli HSL laskee joukkoliikenteen palvelutasoa (linjakilometrit) tai nostaa asiakaslippujen hintoja tuen ehtojen vastaisesti. Tukiehtojen mukaan joukkoliikenteen lippujen hintoihin hyväksytään taloustilanteen parantamiseksi tehtävät enintään indeksikorotuksen mukaiset korotukset. Liikenteen palvelutason hyväksytään säästötoimenpiteenä tehtävä enintään 3 % palvelutason lasku edellyttäen, että toimivaltaisen viranomaisen oma rahoitus on vähintään vuoden 2019 tasolla tai korkeampi.

Toimintatulot

HSL:n toimintatulot vuonna 2022 ovat yhteensä 759,5 milj. euroa. Kasvu kuluvaan vuoden ennusteeseen verrattuna on 57,8 milj. euroa (8,2 %). Merkittävä kasvu edellisvuoteen verrattuna johtuu vuosien 2020-2021 ennustetun alijäämän kattamisesta, josta syntyy nostotarvetta erityisesti kuntaosuuksiin. Toimintatulojen arvioidaan olevat 826,9 milj. euroa vuonna 2023 ja 849,0 milj. euroa vuonna 2024.

Lipputulot

Vuonna 2022 arvioidaan kertyvän lipputulot yhteensä 285,5 milj. euroa. Vuoden 2019 toteumaan verrattuna lipputulokertymä vähenee noin -25 %. Lipputulot muodostavat 37,6 % HSL:n toimintatuloista vuonna 2022. Lipputulot arvioidaan olevan 331,3 milj. euroa vuonna 2023 ja 351,3 milj. euroa vuonna 2024.

Alustavassa taloussuunnitelmassa esitetyt lipputulot eivät sisällä hintojen korotuksia.

Kuntaosuudet

Kuntaosuudet vuonna 2022 ovat yhteensä 456,1 milj. euroa. Kuntaosuuksilla katetaan keskimäärin 60,1 % kuntaosuuksiin kohdistetuista kustannuksista (keskimääräinen subventio-% on 60,1). Kuntaosuudet vuonna 2023 ovat yhteensä 478,1 milj. euroa ja vuonna 2024 479,8 milj. euroa.

HSL:lle kertynyt alijäämä esitetään katettavaksi kolmen TTS-vuoden aikana tasaisesti kolmelle vuodelle jaettuna.

Tuet ja avustukset

Valtion suurten kaupunkien joukkoliikennetuen vuosittaiseksi määräksi on arvioitu 4,8 milj. euroa vuosina 2022-2024. MAL-sopimuksissa sidottua ilmastoperusteista tukea on arvioitu saatavan 3,5 milj. euroa vuosina 2022-2024. Tuet on kohdistettu jäsenkunnille asukaslukujen suhteessa.

Toimintamenot

HSL:n toimintamenot vuonna 2022 ovat yhteensä 728,0 milj. euroa. Toimintamenot kasvavat vuoden 2021 ennusteesta 8,1 milj. euroa (1,1 %). Vuonna 2023 toimintamenojen arvioidaan olevan 796,7 milj. euroa ja 818,6 milj. euroa vuonna 2024.

Palveluiden ostot

Palveluiden ostomenot ovat yhteensä 695,2 milj. euroa vuonna 2022, 95,5 % HSL:n kaikista toimintamenoista. Palveluiden ostoon käytetään vuonna 2023 yhteensä 763,6 milj. euroa ja 785,0 milj. euroa vuonna 2024.

Liikennöitsijöille maksettavat korvaukset

Liikennöitsijöille maksetaan joukkoliikenteen operoinnista vuonna 2022 yhteensä 512,0 milj. euroa, joka on 70,3 % HSL:n toimintamenoista.

Bussiliikenteen kustannusten arvioidaan olevan 319,1 milj. euroa vuonna 2022. Kustannustason nousuksi on arvioitu 1,7 %. Bussiliikenteen kustannukset sisältävät 1,5 milj. euron varauksen ympäristöbonusten maksamiseen liikenteenharjoittajille. Kuntaosuuksissa bussiliikenteen operointikustannuksiin sisältyy lisäksi sähköbussien hankinnan nettokustannuksia 0,2 milj. euroa ja Ojangan bussivarikon vuokrakustannuksia 1,0 milj. euroa. Vuonna 2023 kustannuksiksi arvioidaan 316,8 milj. euroa ja vuonna 2024 312,1 milj. euroa. Molemmat vuodet on arvioitu vuoden 2022 hintatasossa. Bussiliikenteen operointikustannusten talousarvio vuodelle 2022 sisältää varauksia työmaiden ja poikkeusjärjestelyiden järjestämiseksi 2,5 milj. euroa.

Metroliiikenteen kustannusten arvioidaan olevan 47,0 milj. euroa vuonna 2022. Metroliiikenteessä kustannustason muutokseksi on arvioitu 1,7 %. Vuonna 2023 kustannuksiksi arvioidaan 56,0 milj. euroa ja 56,6 milj. euroa vuonna 2024. Suunnitelmakauden ennusteissa on varauduttu siihen, että HSL korvaa uuden Sammalvuoren varikon ylläpito- ja pääomakustannukset. Vuosina 2021-2023 pääomakorvaukset kasvavat uusien M300-junien ja peruskorjaushankkeiden myötä. Vuonna 2023 varaudutaan matkustajaliikenteen laajentumiseen Kivenlahteen. Vuonna 2022 varaudutaan myös Länsimetron vaiheen 2 koeajoihin liittyviin muutoksiin.

Raitioliikenteen kustannusten arvioidaan vuonna 2022 olevan 57,9 milj. euroa. Raitioliikenteessä kustannustason muutokseksi on arvioitu 1,6 %. Kustannuksiksi arvioidaan 60,6 milj. euroa vuonna 2023 ja 70,1 milj. euroa vuonna 2024. Suunnittelukaudella kustannukset nousevat Artic-vaunujen siirtyessä pois takuunalaisesta hinnoittelusta. Liikennettä lisätään uusien rataosuuksien myötä ja vuonna 2024 varaudutaan korvaamaan uuden Ruskeasuon varikon ylläpitovuokrat.

Suunnitelmakaudella varaudutaan pikaraitiolinjan 550 liittyviin toimenpiteisiin. Lisäksi varaudutaan maksamaan vuodesta 2022 alkaen käynnistyskorvauksia ja ylläpitovuokria uudesta Roihupellon varikosta.

Lauttaliikenteen kustannusten arvioidaan vuonna 2022 olevan 4,5 milj. euroa, vuonna 2023 4,0 milj. euroa ja vuonna 2024 4,5 milj. euroa.

Junaliikenteen kustannusten arvioidaan olevan vuonna 2022 yhteensä 82,8 milj. euroa. Summa sisältää Junakalustoyhtiön vuokrat Sm5-kalustosta. Kuntaosuuksissa junaliikenteen operointikustannuksiin sisältyy lisäksi Pasilan aseman vuokrakuluja 0,7 milj. euroa. Vuonna 2023 junaliikenteen kustannuksiksi arvioidaan 82,4 milj. euroa sekä 86,5 milj. euroa vuonna 2024.

Joukkoliikenteen infrakorvaukset

Kunnille joukkoliikenteen infrasta maksettava käyttökorvaus vuonna 2022 on yhteensä 147,1 milj. euroa. Infrakulut kasvavat TTS-kaudella merkittävästi. Vuonna 2023 infrakuluja arvioidaan maksettavan yhteensä 196,5 milj. euroa ja vuonna 2024 yhteensä 209,3 milj. euroa.

Lisäksi HSL hankkii ostopalveluna Espoossa sijaitsevan sähköbussien latausinfraan 1,4 milj. euroa. Helsinkiin on suunniteltu sijoitettavan uutta latausinfraa kokonaiskustannuksiltaan 0,2 milj. euroa. Kustannukset sisältävät varaukset kannusteisiin ja sähkönsiirtoon. HSL:n hankkimien kustannukset käsitellään infrasopimusten periaatteiden mukaisesti ja puolet niiden pääomakustannuksien arvosta vähennetään ko. kuntien oman jl-infrakorvauslaskutuksen yhteydessä.

Muut ostopalvelut

Muuhun kuin liikennöitsijöille maksettaviin liikennöintikorvauksiin ja infrapalvelujen ostoihin käytetään 36,1 milj. euroa vuonna 2022. Muihin palvelujen ostoon käytetään 39,6 milj. euroa vuonna 2023 ja 29,6 milj. euroa vuonna 2024.

Muista palveluostoista lähes puolet on HSL:n tietojärjestelmien kustannuksia, joilla ylläpidetään lippu- ja informaatiojärjestelmiä ja niihin liittyviä kapasiteettipalveluita sekä huolehditaan laitteiden huollosta. IT-kustannukset väliaikaisesti kasvavat vuonna 2023 kun uusi tunnistepohjainen lipputilihanke valmistuu, mutta kustannusten odotetaan laskevan TTS-kauden loppuun mennessä uusien sopimusten myötä.

Henkilöstökulut

HSL:n henkilöstömenot ovat 24,1 milj. euroa vuonna 2022, joka on 3,3 % toimintamenoista. Palkkojen ja palkkioiden osuus henkilöstömenoista on yhteensä 19,6 milj. euroa. Eläkemenoihin ja muihin sivukuluihin on varattu yhteensä 4,5 milj. euroa. Henkilöstömenot eivät sisällä varausta mahdollisen tulospalkkion maksamiseen.

Muut kustannukset

Aineisiin, tarvikkeisiin ja tavaroihin on vuodelle 2022 varattu 1,0 milj. euroa. Vuoden 2023 ja 2024 varaus on 0,9 milj. euroa. Tämä menoa sisältää toimisto- ja IT-tarvikkeet, pienet IT-laitehankinnat, kalustohankinnat ym. tarvikehankinnat.

Vuokramenot vuonna 2022 ovat 4,8 milj. euroa. Vuosien 2023-2024 varaus on 4,7 milj. euroa.

Muut menot vuonna 2022 ovat 2,9 milj. euroa. Muihin menoihin sisältyvät tarkastusmaksujen luottotappiot ja luottotappiovaraukset, joita arvioidaan kirjattavan vuosittain noin 1,6 milj. euroa. Muihin menoihin sisältyvät myös luottokortti- ym. provisiot, jotka ovat TTS-vuosina vähitellen kasvava erä, kun matkalipun myyntiä siirtyy HSL:n omiin myyntikanaviin, joiden maksuvälinekustannukset kasvavat. Vuodelle 2023-2024 muihin menoihin varataan yhteensä 3,1-3,3 milj. euroa.

Toimintakatteen ennen rahoitustuottoja ja -kuluja sekä poistoja, arvioidaan olevan vuonna 2022 31,5 milj. euroa ylijäämäinen.

Rahoitustuotot ja -kulut

HSL rahoittaa investointinsa tarvittaessa lainanotolla rahoituslaitoksilta. Alustava toiminta- ja taloussuunnitelma 2022-2024 sisältää vuonna 2020 nostetun 50 milj. euron talousarviolainan kustannukset. Mikäli talous kehittyi keväällä 2021 osavuosikatsauksen mukaisena, lainaa ei tarvitse nostaa lisää vuonna 2021. Alustava TTS-suunnitelma ei myöskään sisällä uuden talousarviolainan kuluja vuosille 2022-2024. Tilanne tarkennetaan lopulliseen toiminta- ja taloussuunnitelmaan syksyllä.

Ylimääräisen kassavarojen sijoituksissa noudatetaan HSL:n hallituksen hyväksymää sijoituspolitiikkaa. Sijoituksia tehdään kassavarojen turvaamiseksi pankkien perimiltä negatiivisilta talletuskoroilta, mikäli ylimääräisiä kassavaroja TTS-kaudella on jäljellä.

Rahoituksen nettomenojen vuonna 2022 arvioidaan olevan 0,1 milj. euroa ja vuonna 2023-2024 0,1 milj. euroa.

Rahoituskuluihin kirjataan myös jäsenkunnille maksettavat ylijäämien korot ja rahoitustuloihin vastaavasti alijäämistä perittävät korkotulot. PKS-omistajaohjauksen tavoitteiden mukaisesti jäsenkuntien peruspääomalle maksetaan TTS-kaudella 1,5 %:in korkoa.

Vuosikate rahoituserien jälkeen on 31,4 milj. euroa ylijäämäinen, ja se riittää kattamaan suunnitelman mukaiset poistot, jotka ovat 18,8 milj. euroa vuonna 2022.

Investoinnit ja poistot

HSL:n investointimenot ovat 25,0 milj. euroa vuonna 2022, 14,0 milj. euroa vuonna 2023 ja 9,0 milj. euroa vuonna 2024.

Suunnitelman mukaiset poistot ovat yhteensä 18,8 milj. euroa vuonna 2022, 17,4 milj. euroa vuonna 2023 ja 17,7 milj. euroa vuonna 2024. Suurin osa suunnitelmavuosien poistoista liittyy vuoden 2018 kesällä päättyneeseen LIJ-hankkeeseen ja tämän jälkeiseen järjestelmäkehitykseen.

Poistoajat ovat HSL:n hyväksytyin poistosuunnitelman mukaiset. Poistoajat ovat LIJ-hankkeen osalta pääosin 8 vuotta (laitteet ja muut aineelliset hankinnat) tai 5 vuotta (ohjelmat ja muut aineettomat hankinnat). Poistomenetelmänä on tasapoisto.

Tilikauden 2022 ylijäämäksi arvioidaan 12,7 milj. euroa ja sillä katetaan edellisiltä vuosilta kertyvää alijäämää.

Ehdotus

Hallitus päättää pyytää Helsingin, Espoon, Vantaan, Kauniaisten ja Keravan kaupunkeja ja Kirkkonummen, Sipoon, Siuntion ja Tuusulan kuntia 31.8.2021 mennessä antamaan lausuntonsa Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän

taloussuunnitelmaehdotuksesta 2022-2024. Lausunnoista pyydetään ottamaan kantaa erityisesti:

a) Strategiasuunnitelmaan

- Näkemys seudun keskeisistä, HSL:n toimintaan liittyvistä haasteista sekä muu evästyks HSL:n strategiatyöhön,
- HSL:n tuleva rooli muuttuvassa toimintaympäristössä, erityisesti mahdolliset painopisteen muutokset.

b) taloussuunnitelmaan

- HSL:n kestävä talous ja joukkoliikenteen rahoituksen yhtälö,
- Kuntaosuuksien hyväksyttävä taso suhteessa lipputuloihin sekä kuntakohtaisen alijäämän kattaminen (tai ylijäämän käyttö) TTS-kaudella,
- Lipputulotavoitteet TTS-kaudella.

c) toimintasuunnitelmaan

- Keskeiset toiminnalliset tavoitteet ja toimenpiteet sekä mittarit,
- Liikenteen palvelutaso ja palvelutason muutokset,
- Näkemys Helsingin seudun yhtenäisen kaupunkipyöräjärjestelmän kehittämisestä.

Päätös tarkastetaan kokouksessa.

Päätös

Hallitus päätti hyväksyä ehdotuksen yksimielisesti.

Päätös tarkastettiin kokouksessa.

Liite

Taloussuunnitelmaehdotus vuosille 2022-2024